

Lilianna Jabłońska¹

Samodzielna Pracownia Organizacji i Ekonomiki Ogrodnictwa,
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Zmiany w produkcji kwaciarskiej w Polsce i wybranych krajach świata

The changes in floricultural production in Poland and selected countries worldwide

Synopsis. Celem pracy jest analiza zmian w światowej produkcji kwaciarskiej jako jednej z przesłanek w ocenie dalszego jej rozwoju w Polsce. Badania pokazują, iż w ostatnich dwóch dekadach miał miejsce dalszy rozwój tej produkcji, ale towarzyszyły mu wyraźne zmiany w relacjach między gałęziami kwaciarstwa i grupami roślin w poszczególnych krajach, prowadzące do zmian w strukturze geograficznej produkcji. Przede wszystkim następuje wycofywanie się krajów rozwiniętych z produkcji pod osłonami, szczególnie kwiatów ciętych, a jednocześnie jej rozwój w krajach Afryki i Ameryki Łacińskiej, z przeznaczeniem na eksport. W krajach rozwiniętych wzrasta znaczenie produkcji roślin doniczkowych i szkółkarstwa ozdobnego, ale widoczne jest spowolnienie wzrostu areалу upraw, co może wskazywać na stopniowe nasycanie się popytu wewnętrznego.

Słowa kluczowe: kwaciarstwo, produkcja, świat, Polska

Abstract. The aim of the study was to analyze the changes in the floricultural production in the world as one of the points to evaluate its future development in Poland. Studies show the further growth of floriculture in the world in the last two decades, accompanied by a marked changes in the relations between the branches of floriculture and plant groups in different countries, leading to changes in the geographical structure of production. First of all, the withdrawal from production under cover in the developed countries dynamically occurs, mostly cut flowers, and the development of this production in African countries and Latin America for export is observed. In developed countries, the increasing importance of pot plants and ornamental nursery production is visible, however with slowing acreage growth, which may indicate a gradual saturation of the domestic demand.

Key words: floriculture, production, the world, Poland

Wstęp

Rośliny ozdobne towarzyszą człowiekowi od zarania dziejów będąc źródłem doznań estetycznych, służąc wyrażaniu uczuć miłości, szacunku czy hołdu, uprzyjemniając codzienne życie (Hetman i Jabłońska 1997; Gołos, 2009). Zaspokajają potrzeby wyższego rzędu, które ujawniają się wraz ze wzrostem poziomu zamożności po zaspokojeniu podstawowych potrzeb (Kotler i in., 2002; Bieńkowska, 2010). Znajduje to wyraz w rosnącym zapotrzebowaniu na kwiaty bogatych i bogacących się społeczeństw. Jednocześnie rosnąca industrializacja i urbanizacja stała się bodźcem do zwrócenia uwagi na inne, poza estetycznymi, walory roślin ozdobnych. Coraz częściej podkreśla się ich wpływ na poprawę jakości zdrowia psychicznego (m.in. poprawa samopoczucia, zmniejszanie napięć i stresów, poprawa koncentracji) i fizycznego (m.in. poprawa składu

¹ prof. dr hab., e-mail: lilianna_jablonska@sggw.pl

i czystości powietrza), a w ostatnich latach także na zwiększanie bioróżnorodności środowiska w miastach. Te korzyści społeczne przekładają się na korzyści ekonomiczne. Odnotowuje się wyraźną korelację między obecnością roślin a wzrostem wydajności pracy, mniejszą zapadalnością na wiele chorób, zwiększeniem wartości nieruchomości, wzrostem prestiżu firm i większym zainteresowaniem klientów, obniżeniem kosztów ogrzewania czy klimatyzacji budynków (Stigsdotter i Grahn, 2004; Nowak, 2005; Stigsdotter, 2005; Haydu i in., 2008; Hall i Hodges, 2011; Ulrich, 2012). Równocześnie produkcja kwaciarska należy do najbardziej intensywnych działów rolnictwa oraz zapewnia, wraz z całą siecią powiązanych z nią sektorów, liczne miejsca pracy, przyczyniając się do rozwoju całej gospodarki (Haydu i in., 2008; Jabłońska i Olewnicki, 2014). Powyższe powoduje, że w całym powojennym okresie ma miejsce nieprzerwany wzrost światowej produkcji kwaciarskiej, w tym także w Polsce (Jabłońska, 2007). Obecnie w Polsce kwaciarstwo dostarcza ponad 21% wartości towarowej produkcji roślinnej (Jabłońska i Olewnicki, 2014). Zmianom ilościowym towarzyszą zmiany jakościowe będące wynikiem zmieniających się warunków gospodarowania, takich jak zmiany preferencji konsumentów, globalizacja i wzrost konkurencji, możliwości przepływu kapitału, rosnące koszty siły roboczej i nośników energii cieplnej, szczególnie w krajach rozwiniętych umiarkowanej strefy klimatycznej (Wijnands, 2005; Msogoya i Maerere, 2006; Investment..., 2008; Consumer..., 2010; Benschop i in., 2010; Perry, 2011; Sudhagar i Phil, 2013). Celem niniejszej pracy jest ocena zmian w produkcji kwaciarskiej w świecie, jako jednej z przesłanek w ocenie dalszego jej rozwoju w Polsce.

Materiał i metody

W artykule przedstawiono zmiany w produkcji trzech podstawowych działów kwaciarstwa, tzn. w produkcji kwiatów ciętych i roślin doniczkowych, szkółkarstwie ozdobnym oraz reprodukcji cebul kwiatowych. Zakres przedmiotowy, czasowy i przestrzenny analiz podyktowany był małą dostępnością danych, gdyż sektor kwaciarski cechuje duża ograniczoność informacji statystycznej. Dla wielu państw dane dotyczące produkcji kwaciarskiej są niedostępne bądź są bardzo wycinkowe i dotyczą różnych lat i działów. Działem o najszerzej informacji, jako dział o największym znaczeniu w ujęciu historycznym, jest produkcja kwiatów ciętych i roślin doniczkowych. Stąd poświęcono jej w artykule najwięcej miejsca. Analizie poddano zmiany w łącznym areale ich upraw i wartości produkcji w poszczególnych krajach, w areale upraw każdej grupy oddzielnie oraz w powierzchni upraw pod osłonami. Zmiany w szkółkarstwie ozdobnym i reprodukcji cebul analizowano w odniesieniu do arealu upraw. Analizy w każdym dziale obejmują wszystkie te kraje, dla których uzyskano porównywalne dane. Podstawowym ich źródłem były roczniki AIPH (International Association of Horticultural Producers), uzupełnione informacjami z literatury i niepublikowanymi danymi GUS. Badaniem objęto lata 1995-2012, a w przypadku Polski także 2013-2014. Ponieważ braki danych uniemożliwiały zbudowanie pełnych szeregów czasowych, w analizach posłużono się wielkościami absolutnymi oraz prostymi miarami statystyki opisowej wykorzystując wskaźniki struktury i dynamiki (indeksy). Jedynie w analizie produkcji kwiatów ciętych i doniczkowych w UE oraz ich importu możliwe było wyznaczenie średniorocznego tempa zmian przy zastosowaniu funkcji wykładniczej.

Wyniki badań

Działem kwaciarstwa o największym znaczeniu jest produkcja kwiatów ciętych i roślin doniczkowych. Areał ich uprawy w skali świata przekracza obecnie 416 tys. ha i wzrósł w ciągu badanego okresu o 15,5% (tab. 1). Niższy był natomiast wzrost wartości produkcji, bo o 8,5%. Wzrosła ona z 26,0 mld euro w latach 1998-2002 do ponad 28,2 mld euro w latach 2008-2012. Największą powierzchnię, z udziałem 38,3% i 19,7%, posiadają Chiny i Indie, które umacniają swoją czołową pozycję. W latach 1998-2002 udział ten był nieco niższy, odpowiednio 34,1% i 18,1%. Trzecie miejsce należy do UE z nieznacznie malejącym udziałem w światowym areale z 15,2% do 14,8%. Na przełomie XX i XXI wieku na 4-tym miejscu plasowało się USA, ale tu nastąpił wyraźny spadek areału upraw i udział USA zmniejszył się z 7,0% do 3,9%. Na 5-tym miejscu nieprzerwanie znajduje się Japonia z udziałem 4,8% w światowym areale upraw kwiatów ciętych i doniczkowych.

Tabela 1. Areał uprawy i wartość produkcji kwiatów ciętych i roślin doniczkowych w wybranych krajach

Table 1. Cultivation area and value of cut flowers and pot plants production in selected countries

Kraje	Powierzchnia upraw				Wartość produkcji			
	tys. ha		udział w %		mld euro		udział w %	
	1998-2002	2008-2012	1998-2002	2008-2012	1998-2002	2008-2012	1998-2002	2008-2012
UE	54,8	61,5	15,2	14,8	9,9	12,3	38,4	43,6
Chiny	122,6	159,2	34,1	38,3	4,3	5,0	16,6	17,6
Indie	65,0	72,0	18,1	19,7
USA	25,3	16,1	7,0	3,9	5,2	3,2	20,1	11,4
Japonia	16,6	19,8	4,6	4,8	3,1	2,5	12,1	8,9
Kolumbia	5,9	6,5	1,6	1,9	0,5	1,0	2,1	3,5
Kanada	0,8	0,8	0,2	0,2	0,6	0,7	2,4	2,3
Korea Płd.	5,5	7,2	1,5	1,7	0,6	0,6	2,2	2,1
Ekwador	3,2	6,6	0,9	1,6	0,2	0,6	0,7	2,0
Kenia	2,2	4,0	0,6	1,0	0,1	0,6	0,2	2,0
Brazylia	10,3	15,4	2,9	3,7	0,4	0,5	1,4	1,6
Etiopia	-	2,0	-	0,5	-	0,5	.	1,7
Meksyk	21,1	17,1	5,9	4,1	.	0,3	.	1,0
Izrael	2,2	2,7	0,6	0,7	0,2	0,1	0,9	0,5
Tajlandia	8,3	9,3	2,3	2,2	0,1	0,1	0,2	0,2
Afryka Płd.	1,1	1,5	0,3	0,4	0,1	0,1	0,3	0,2
Pozostałe	.	.	4,2	0,7	.	.	2,4	1,4
Łącznie	360,0	416,0	100,0	100,00	26,0	28,2	100,00	100,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie roczników AIPH.

Wymienione 5 regionów cechuje również najwyższa wartość produkcji, przy czym pierwsze miejsce należy do UE. Dostarcza ona 43,6% światowej produkcji kwiatów ciętych i doniczkowych, a udział ten zwiększył się w ciągu 10-lat o 5,2 punktów procentowych. Ta

ogromna przewaga UE wskazuje na wysoką produktywność posiadanego arealu, osiąganą dzięki uprawie gatunków i odmian wymagających wysokiego know-how, stosowaniu najnowocześniejszych technologii uprawy, ścisłemu przestrzeganiu rygorów uprawowych, uzyskiwaniu produktów wysokiej jakości o relatywnie wyższych cenach. Relatywnie wyższą intensywnością produkcji charakteryzuje się także uprawa kwiatów i roślin doniczkowych w USA i Japonii, których udział w wartości światowej produkcji jest 2-3 krotnie wyższy niż w areale upraw, ale w obu przypadkach obniżył się do poziomu 9-11%. Znacznie mniej produktywnie jest kwaciarstwo Chin, które pomimo bardzo dużego arealu, dostarcza tylko około 17% światowej produkcji (brak danych o wartości produkcji Indii). Jeszcze niższa jest produktywność kwaciarstwa Meksyku, gdzie przy podobnym areale upraw jak w USA i Japonii, wartość produkcji jest około 10-krotnie niższa. Pozostałe kraje odgrywają znacznie mniejszą rolę w produkcji kwaciarskiej, ale ich znaczenie wzrasta. Należą do nich przede wszystkim Kolumbia, Ekwador, Brazylia, Tajlandia, Kenia, Etiopia i szereg innych krajów afrykańskich nie wymienionych w tabeli 1. Generalnie ich udziały w światowym areale upraw oscylują wokół 0,5-3,0%, a w światowej produkcji 0,5-2,0%. Są to kraje nastawione głównie na produkcję kwiatów ciętych na eksport, których uprawa nie wymaga najnowszych, skomplikowanych technologii. Biorąc pod uwagę państwa UE największą powierzchnię upraw kwiatów ciętych i roślin doniczkowych od lat odnotowuje się w Holandii – znajduje się tu 1/3 całego unijnego arealu (tab. 2). Udział ten obniżył się z 35,0% do 33,7%, co jest wynikiem obniżania się powierzchni o -0,1% rocznie. Wzrasta zaś, jako efekt zmian w strukturze produkcji i podnoszenia produktywności, wartość produkcji - o 2,0% rocznie. Holandia dostarcza 30,8% unijnej produkcji kwiatów ciętych i roślin doniczkowych.

Tabela 2. Powierzchnia i produkcja kwiatów ciętych i roślin doniczkowych w krajach Unii Europejskiej

Table 2. The area and production of cut flowers and pot plants production in EU countries

Kraj	Powierzchnia uprawy				Wartość produkcji			
	struktura według krajów (%)			średnie roczne tempo zmian %	struktura według krajów (%)			średnie roczne tempo zmian %
	2003- 2005	2006- 2008	2009- 2011		2003- 2005	2006- 2008	2009- 2011	
Holandia	35,0	36,8	33,7	-0,1	28,3	30,9	30,8	2,0
Włochy	11,4	10,5	14,0	2,3	14,2	14,9	13,5	-0,3
Niemcy	8,5	8,8	9,9	1,9	13,3	13,4	12,6	-0,5
Hiszpania	4,5	3,7	7,2	6,6	12,2	8,5	10,8	0,8
Francja	10,5	10,4	10,6	0,2	12,0	11,0	11,1	-0,3
Wlk. Brytania	9,7	8,2	6,3	-5,0	5,8	5,5	5,5	0,8
Belgia	1,4	1,3	1,2	-2,0	2,6	2,7	2,7	1,5
Dania	0,2	0,2	0,3	5,6	2,0	2,5	2,5	3,7
Polska ¹	5,0	6,7	6,7	4,2	0,4	0,7	0,7	9,8
UE	100,0	100,0	100,0	0,2	100,0	100,0	100,0	0,8

¹areal w Polsce w latach 2003 i 2004 został wliczony do UE

Źródło: opracowanie własne na podstawie roczników AIPH.

Drugie miejsce zajmują Włochy, przy czym wzrostowej tendencji areалу uprawy (o 2,3% rocznie) towarzyszy niewielki spadek wartości produkcji (o -0,3% rocznie). Stąd udział Włoch w powierzchni upraw wzrósł do 14,0%, a w wartości produkcji nieznacznie obniżył do 13,5%. Na trzeciej pozycji plasuje się Francja z arealem i wartością produkcji utrzymującymi się w latach 2003-2011 na podobnym poziomie. Kolejne miejsce należy do Niemiec, w których, podobnie jak we Włoszech, powierzchnia upraw rosła o 1,9% rocznie, przy niewielkim spadku wartości produkcji. Udział Niemiec w unijnym areale jest niższy niż w produkcji, bo odpowiednio 9,9% i 12,6%. Tylko nieco mniejszy udział w wartości produkcji kwiaciarskiej ma Hiszpania (10,8%), przy czym bazował on przede wszystkim na uprawach o niższej intensywności, stąd wzrostowi powierzchni o 6,6% rocznie towarzyszył wzrost wartości produkcji jedynie o 0,8% rocznie. Na uwagę zasługuje Wielka Brytania, którą charakteryzuje spadek areалу upraw aż o 5,0% rocznie, choć wartość produkcji uległa niewielkiemu wzrostowi. Udział Wielkiej Brytanii w całym unijnym areale zmniejszył się z 9,7% do 6,3%, a w wartości produkcji jedynie z 5,8% do 5,5%. Jeśli chodzi o Polskę, to z punktu widzenia areалу upraw, jest liczącym się producentem z udziałem w ostatnich latach wyższym niż Wielkiej Brytanii, bo 6,7%. Jest to wynik szybkiego odbudowania potencjału produkcyjnego po przejściu na gospodarkę rynkową i szybkiego dalszego rozwoju (Jabłońska, 2007). W pierwszej dekadzie XXI w. areal upraw rósł o 4,2% rocznie, a towarzyszył mu najszybszy wśród krajów UE wzrost wartości produkcji – o 9,8% rocznie. Niestety stanowi ona jedynie niecały 1% całej produkcji kwiaciarskiej UE.

Tabela 3. Zmiany w powierzchni kwiaciarskiej pod osłonami w wybranych krajach

Table 3. Changes in floricultural area under cover in selected countries

Kraj	Powierzchnia pod osłonami				
	1999-2002		2003-2005	2006-2008	2009-2011
	ha	indeks: 1999-2002 = 100			
Austria	243	100	89	.	83
Belgia	693	100	.	90	82
Dania	356	100	98	.	71
Francja	2215	100	86	.	108
Hiszpania	3014	100	81	.	80
Holandia ¹	5927	100	95	87	81
Niemcy	2683	100	94	84	.
Polska	676	100	112	140	151
Wielka Brytania	994	100	103	.	56
Włochy	4309	100	.	115	126
Chiny	.	.	.	100	119
Ekwador ²	.	.	.	100	120
Etiopia	.	.	.	100	124
Japonia	.	.	100	104	90
USA ³	9721	100	.	78	68

¹w tym rośliny balkonowe; ²kwiaty cięte; ³tylko producenci o dochodach przekraczających 10000\$.

Źródło: opracowanie własne na podstawie roczników AIPH.

Zjawiskiem obserwowanym w światowym kwaciarstwie od ponad dwóch dekad jest zmniejszanie się w krajach rozwiniętych umiarkowanej strefy klimatycznej upraw pod osłonami, co wynika głównie z rosnących kosztów energii cieplnej. W krajach czołowych producentach UE oraz w USA i Japonii areal osłon uległ wyraźnemu obniżeniu (tab. 3). Na szczególną uwagę zasługuje spadek o 19% powierzchni kwaciarskiej pod osłonami w Holandii, która do końca ubiegłego wieku kładła ogromny nacisk na jej rozwój. W jeszcze większym stopniu, bo o 44%, zmniejszyła się ta powierzchnia w Wielkiej Brytanii, ale w wartościach absolutnych był to spadek o 440 ha, podczas gdy w Holandii aż o 1190 ha. Odwrotna sytuacja występuje w Polsce. W latach 1999-2011 powierzchnia kwaciarska pod osłonami wzrosła o 51%, a w 2012r. i 2013r. o kolejne 27% do poziomu 1334 ha². Wśród krajów UE wzrost produkcji pod osłonami, choć mniejszy niż w Polsce, odnotowuje się także we Włoszech i południowej Francji, ale tam osłony to bardzo proste i tanie konstrukcje przykryte folią, chroniącą przed deszczem i wiatrem, a nie kapitałochłonne obiekty szklarniowe wyposażone w drogie systemy grzewcze. W krajach tych niższe są również koszty ogrzewania lub nie ponosi się ich wcale. Podobnie w krajach Afryki i Ameryki Łacińskiej uprawy nie wymagają ogrzewania, stąd rozwój kwaciarstwa bazuje na tanich namiotach foliowych i charakteryzuje się szybkim wzrostem (tab. 3).

Kolejnym zjawiskiem jest wycofywanie się krajów umiarkowanej strefy klimatycznej z produkcji głównie kwiatów ciętych. Spadek arealu ich upraw ma miejsce m.in. w Belgii, Finlandii, Holandii, Niemczech, Włoszech, Wlk. Brytanii, Japonii (tab. 4). W Holandii, według danych AIPH, areal osłon z kwiatami ciętymi zmniejszył się w latach 2000-2011 o 1/3, z 3923 ha do 2560 ha. Holendrzy zaprzestali ich produkcji na powierzchni 1363 ha, czyli prawie równej całej powierzchni kwaciarskiej pod osłonami w Polsce w 2013 r. Jednym z niewielu wyjątków w grupie państw umiarkowanej strefy klimatycznej, gdzie areal upraw kwiatów ciętych pod osłonami rósł, była Polska. Choć w 2012r. osiągnął 865 ha³, to w dalszym ciągu był znacznie niższy niż w Holandii, Francji, Włoszech czy Niemczech. Jednakże w 2013 r. i 2014 r. również w Polsce odnotowano spadek arealu uprawy kwiatów pod osłonami, do poziomu 697 ha². Wzrost uprawy kwiatów ciętych ma miejsce przede wszystkim w krajach o cieplejszym klimacie i tańszej sile roboczej, w których lokują kapitał inwestorzy z krajów rozwiniętych. Wykorzystując postęp w możliwościach przedłużania życia pozbiornego kwiatów, coraz nowocześniejsze środki transportu oraz niskie jednostkowe koszty transportu wynikające z rozmiarów roślin, rozwinęli tam uprawy kwiatów przeznaczanych głównie na eksport (Gray, 2003, 2008; Hamrick, 2003; Wijnands, 2005; Pizano, 2005, 2006, 2006a; Goldfain, 2006; Msogoya i Maerere 2006; Hornberger i in., 2007; Green, 2010; Perry, 2011; In Kenya..., 2011; Evars i in., 2014; Van den Houdt, 2015). Wzrost produkcji widoczny jest w Ekwadorze, Meksyku, Kenii, a także w krajach nie pokazanych w tab. 4, jak Kolumbia, Etiopia, Uganda, Afryka Południowa, Tunezja, Zambia, itp. (AIPH 2012). Na przykład w Ekwadorze w latach 1997-2011 powierzchnia upraw wzrosła 1,8 razy, a w Kenii w latach 2006-2011 o około 22%. Bardzo silny wzrost uprawy kwiatów ciętych ma miejsce także w Chinach, jako odpowiedź na rosnący popyt bogacącego się chińskiego społeczeństwa (Bent, 2003; Jiang i in., 2003; Sochacki, 2009). Od lat 2003-2005 do 2009-2011 areal produkcji wzrósł tam z 30,5 tys. ha do 51,1 tys. ha.

² Niepublikowane dane GUS

³ Niepublikowane dane GUS

Tabela 4. Powierzchnia ogółem upraw kwiatów ciętych w wybranych krajach

Table 4. Total area with cut flower cultivation in selected countries

Kraj	1995-	1997-	2000-	2003-	2006-	2009-
	1996	1999	2002	2005	2008	2011
ha						
Belgia	209	166	155	.	145	111
Finlandia	.	.	.	40	26	17
Francja	.	2270	.	1964	2657	2829
Holandia ¹	3669	3680	3836	3548	3122	2667
Niemcy ²	.	.	3277	.	3167	3108
Norwegia	47	30	30	.	22	.
Polska ¹	.	.	485 ²	639 ³	732 ³	795 ³
Włochy	.	.	8658	7912	5834	.
USA	.	.	18554	.	18190	.
Japonia	8270	9093	.	17450	16840	.
Chiny	.	.	.	30544	43002	51132
Ekwador	1167 ¹	3484	3213 ¹	5080	5892	6181
Izrael	1425	1466	1970	2724	.	.
Meksyk	.	.	.	15269	15050	16343
Kenia	3316	4039

¹tylko kwiaty pod osłonami; ²Jabłońska 2007; ³Jabłońska, Olewnicki 2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie roczników AIPH.

O rosnącym znaczeniu krajów afrykańskich i Ameryki Łacińskiej świadczy szybko rosnący import kwaciarski do UE z tych kierunków. W latach 2003-2012 import roślin ozdobnych np. z Kenii i Ugandy rósł średniorocznie o 5,5%, z Ekwadoru o 8,2%, z Kolumbii o 2,8% (tab. 5). W przypadku Etiopii, w której początki produkcji i importu przypadają dopiero na przełom XX i XXI wieku, był to wzrost o 44,7% rocznie. Jest to przede wszystkim import kwiatów ciętych, których udział w całym imporcie kwaciarskim z tych krajów kształtuje się generalnie na poziomie 90-100%. Jednym z czołowych gatunków, którego produkcja przenoszona jest do krajów południowych, jest róża. Pokazuje to wyraźnie struktura dostawców w imporcie róż na rynek UE. O ile w 1995 roku 50,8% importu róż pochodziło z krajów UE, a 32,6% z Afryki, to w 2012 roku kraje afrykańskie dostarczały już 60,8% całego unijnego importu róż. Udział importu wewnątrzunijnego obniżył się do 34,2%. W ujęciu wartościowym proporcje te są odwrotne, gdyż róże z krajów UE to róże wielkokwiatowe najwyższej jakości, zaś import z Afryki to róże krótsze, średnio i drobnokwiatowe. Cena tych pierwszych była w ostatnich latach na poziomie 0,30 euro/szt, zaś drugich 0,10 euro (Jabłońska, 2013). Wzrasta więc w Europie konkurencja tanich kwiatów z południa.

Tabela 5. Import roślin ozdobnych do UE z krajów trzecich
 Table 5. Ornamental plants import to EU from the third countries

Import z:	Poziom, dynamika i struktura importu				
	mln euro		średnie roczne tempo zmian %	udział kwiatów ciętych (w %)	
	2003	2012		2003	2012
Kenia	242,1	408,9	5,5	86,9	91,5
Etiopia	3,3	157,4	44,7	10,0	89,4
Ekwador	74,5	154,6	8,2	99,8	99,6
Kolumbia	100,6	124,8	2,8	99,8	99,4
Uganda	24,4	43,9	5,5	71,0	58,8
Razem	1195,1	1581,1	3,3	76,9	77,1
	Struktura geograficzna importu róż do UE (w %)				
	1995	1999	2008	2011	2012
UE	50,6	41,2	31,1	30,8	34,2
Afryka	32,6	44,5	63,5	63,8	60,8
Am. Łacińska	6,0	4,5	5,0	5,0	4,7
Bliski Wschód	10,1	8,9	0,1	0,0	0,2
Pozostałe	0,7	0,9	0,3	0,1	0,1
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie roczników AIPH.

Kraje umiarkowanej strefy klimatycznej przedstawiają się na produkcję roślin doniczkowych, o relatywnie wyższych jednostkowych kosztach transportu niż w przypadku kwiatów ciętych, co czyni ich przywóz z dużych odległości mniej efektywnym (Jabłońska, 2007). Stąd mniejsza jest konkurencja na unijnym rynku. Wzrost areалу upraw roślin doniczkowych na przestrzeni dwóch dekad przełomu XX i XXI w. miał miejsce m.in. w Holandii, Francji, Norwegii, Chinach, Japonii czy USA (tab. 6). W części tych krajów, po tendencji wzrostowej do pierwszych lat obecnego wieku, powierzchnia upraw roślin doniczkowych w ubiegłym dziesięcioleciu zaczęła obniżać się. Należą do nich Belgia, Dania, a przede wszystkim Niemcy, gdzie w latach 1995-2011 zmniejszyła się o 200 ha. W ostatnim badanym 3-leciu odnotowano spadek powierzchni upraw także w Holandii. W Polsce areal upraw roślin doniczkowych w całym badanym okresie systematycznie zwiększał się - w latach 2003-2011 wzrósł z 163 ha do 310 ha, a w 2013r. do około 530 ha⁴, co stanowi prawie 40% areálu kwaciarskiego pod osłonami.

Działem o coraz większej, relatywnie do kwiatów ciętych i doniczkowych, roli w krajach rozwiniętych jest szkółkarstwo ozdobne. Wg danych AIPH w Wielkiej Brytanii zajmuje ponad 90% całego areálu kwaciarskiego w gruncie, w Belgii i Niemczech ponad 80%, w USA i Polsce prawie 55%, a w Holandii 45%. Z krajów, dla których dostępne są informacje statystyczne, największą i systematycznie rosnącą powierzchnię szkółek roślin ozdobnych mają USA. W latach 2000-2008 areal szkółek wzrósł tam z 180,7 tys. ha do 187,6 tys. ha (tab. 7). W Europie największą powierzchnię szkółek mają Niemcy, ale tu

⁴ Niepublikowane dane GUS

w tym samym 8-leciu zmniejszyła się ona o 8,5% do poziomu 22,6 tys. ha. W stosunku do połowy lat 90. ubiegłego wieku był to spadek o około 16%. Spadek miał miejsce również we Włoszech, które z arealem 19,5 tys. ha plasują się na drugim miejscu w UE. Odwrotne zjawisko obserwuje się w Holandii. Tu powierzchnia szkółek roślin ozdobnych systematycznie wzrasta. W latach 2009-2011 była o 76,5% wyższa niż w latach 1995-1996. Od 2000r. średnioroczny wzrost wynosił 3,3%, przy spadku powierzchni kwaciarskiej pod osłonami o -2,2%. Bardzo szybki rozwój szkółkarstwa ozdobnego ma miejsce także w Polsce, a rozpoczął się po przejściu Polski na gospodarkę rynkową (Jabłońska, 2007). W latach 1995-2011 areal szkółek wzrósł z 3,0 tys. ha do 6,7 tys. ha, czyli ponad 2-krotnie.

Tabela 6. Powierzchnia ogółem upraw roślin doniczkowych w wybranych krajach

Table 6. Total area with pot plants cultivation in selected countries

Kraj	1995- 1996	1997- 1999	2000- 2002	2003- 2005	2006- 2008	2009- 2011
ha						
Belgia	1242	1205	1344	.	1289	1126
Dania ¹	348	351	345	328	325	292
Finlandia	79	84
Francja ¹	1808	1917
Holandia ¹	1456	1647	1765	1873	1886	1847
Niemcy	3357 ^x	3615 ^x	3981 ^x	.	3503 ^x	3150 ^x
Norwegia	.	73	88	.	91	.
Polska ^{1,2}	.	.	.	163	225	310
Chiny	.	.	.	61721	74625	85120
Japonia	.	3012	.	.	3699	3870
USA ^{xx}	.	.	2624	.	3310	.

¹tylko pod osłonami; ²Jabłońska, Olewnicki 2011; ^xwielokrotne wykorzystanie pow.; ^{xx}bez rabatowych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie roczników AIPH.

Ważnym działem kwaciarstwa jest produkcja cebul kwiatowych, przeznaczanych dla ostatecznego konsumenta do nasadzeń na rabatach i klombach, a także dla producentów do uprawy na kwiat cięty w gruncie lub do pędzenia pod osłonami. Największym producentem cebul na świecie od lat jest Holandia, której udział w światowym areale upraw ocenia się na 50-60% (Jabłońska, 2007). Areal ten jednak stopniowo zmniejsza się (tab. 8). O ile w latach 1996-1999 Holendrzy reprodukowali cebule na powierzchni 22,0 tys. ha, to w latach 2009-2011 na 18,9 tys. ha. Na drugim miejscu są Chiny z rosnącym arealem upraw. Pod koniec badanego okresu wyniósł on 4,4 tys. ha. Do liczących się producentów cebul należy także Wielka Brytania i Polska (Jabłońska, 2007), ale niemożliwe jest określenie arealu ich uprawy, gdyż statystyki w obu krajach podają łączną powierzchnię reprodukcji cebul i upraw kwiatów ciętych. Według Buschmana (za Benschop i in., 2010) w Polsce w sezonie 2002/03 produkcja cebul zajmowała 335 ha, zaś według Jabłońskiej (2007) około 1000 ha.

Tabela 7. Powierzchnia szkótek roślin ozdobnych w wybranych krajach

Table 7. The area with nursery production in selected countries

Kraj	1995-1996	1997-1999	2000-2002	2003-2005	2006-2008	2009-2011
	Tys. ha					
Belgia	3,9	4,5	4,5	.	4,7	4,9
Dania	.	.	2,8	2,6	2,3	1,5
Francja	.	15,7	.	.	.	11,7
Hiszpania	.	.	.	6,6	.	5,8
Holandia	9,8	11,6	12,6	14,2	16,1	17,3
Niemcy	27,0	.	24,7	25,5	22,6	22,6
Polska	3,0 ²	.	.	4,4	.	6,7
Wielka Brytania ¹	7,8	8,1	8,9	9,5	6,7	4,7
Włochy	.	.	.	21,5	18,9	19,5
Japonia	14,8	13,9	.	9,7	.	.
USA	.	.	180,7	.	187,6	.

¹w tym choinki ²Kubiak, Marynowski 1997.

Źródło: opracowanie własne na podstawie roczników AIPH.

Tabela 8. Powierzchnia upraw cebul roślin ozdobnych w wybranych krajach

Table 8. The area with flower bulbs cultivation in selected countries

Wyszczególnienie	1996-1999	2000-2002	2003-2005	2006-2008	2009-2011
	Tys. ha				
Belgia	0,22	0,20	.	0,10	0,19
Francja	.	1,3 ²	.	1,16	1,19
Holandia	22,03	20,88	19,90	19,41	18,92
Niemcy	0,22	.	0,27	0,23	.
Wielka Brytania ¹	.	4,28	4,66	4,28	.
Polska ¹	.	3,18	3,31	3,52	3,78
Chiny	.	1,3 ²	4,08	3,99	4,45
USA	2,47	1,0 ²	.	.	.
Japonia	1,08	0,9 ²	0,60	0,57	0,54

¹razem z produkcją na kwiat cięty; ²według Benschop i in. 2010.

Źródło: opracowanie własne na podstawie roczników AIPH.

Wśród dużych producentów wymieniana zawsze była również Japonia (Jabłońska, 2007), ale w latach 1996-2011 areal uprawy cebul zmniejszył się tu z 1,1 tys. ha do 0,5 tys. ha. Areal produkcji cebul na poziomie 0,2 tys. ha notowany był w sezonie 2002/03 również w Afryce Pd., Chile i Brazylii (Benschop i in., 2010), lecz brak jest danych z następnych lat. Z powyższej analizy wynika, że rynek cebul kwiatowych staje się coraz bardziej nasycony i nie należy spodziewać się w najbliższych latach istotnego wzrostu ich produkcji.

Podsumowanie

Przeprowadzone badania pokazują, iż w ostatnich dwóch dekadach miał miejsce dalszy rozwój produkcji kwaciarskiej w świecie, ale towarzyszyły mu wyraźne zmiany w relacjach między gałęziami kwaciarstwa i grupami roślin w poszczególnych krajach, prowadzące do zmian w strukturze geograficznej produkcji. Przede wszystkim bardzo dynamicznie następuje wycofywanie się krajów rozwiniętych z produkcji pod osłonami, szczególnie kwiatów ciętych. Na przykład w Holandii w latach 1999-2011 całkowity areal pod osłonami obniżył się o 20%, w tym upraw kwiatów ciętych aż o 1/3. W Polsce w tym samym okresie powierzchnia upraw wzrastała, ale już w latach 2013-14 odnotowano jej spadek w przypadku kwiatów ciętych. Produkcja tych ostatnich rozwija się w krajach o cieplejszym klimacie i relatywnie niższych kosztach produkcji (kraje afrykańskie i Ameryki Łacińskiej) z przeznaczeniem na eksport. W krajach rozwiniętych umiarkowanej strefy klimatycznej wzrasta znaczenie produkcji roślin doniczkowych oraz ozdobnego materiału szkółkarskiego, choć widoczne są już symptomy spowolnienia dynamiki wzrostu areалу upraw. Wskazuje to na powolne nasycanie się popytu w tych krajach, przy ograniczonych, relatywnie wysokimi jednostkowymi kosztami transportu, możliwościach eksportu na odległe rynki. Powyższe pozwala wysunąć wniosek, iż przyszłość polskiego sektora kwaciarskiego można widzieć w dalszym wroście areалу, jednakże o dynamice niższej niż w latach poprzednich, a przede wszystkim w dostosowywaniu struktury produkcji do uwarunkowań rynku, do rozwijania asortymentu o szeroko rozumianej wysokiej jakości i wysokim wkładzie know-how.

Literatura

- AIPH – International Statistics Flowers and Plants. Institut fur Gartenbauökonomie der Universität Hannover, 1996, 2000, 2004, 2007, 2010, 2012.
- Bieńkowska, J. (2010). Poszukiwanie metod skutecznego motywowania pracowników. *Acta Universitatis Lodzianis Folia Oeconomica* 234: 397-407.
- Bent, E. (2003). China – WTO and beyond: Possibilities. *FloraCulture International*. April: 11-12. Pobrano sierpień 2005 z www.floraculture.eu/.
- Benschop, M., Kamenetsky, R., Le Nard, M., Okubo, H., de Hertogh, A. (2010). The global flower bulb industry: Production, Utilization, Research. *Horticultural Reviews* vol. 36: 3-10. Pobrano czerwiec 2012 z: <https://books.google.pl>.
- Consumer Trends Cut Flowers in the United States. 2010. *International Markets Bureau. Market Indicator Report*. Pobrano marzec 2012 z: <http://www.ats-sea.agr.gc.ca/amr/5648-eng.htm>.
- Evers, B., Amoding, F., Krishnan, A. (2014). Social and economic upgrading in floriculture global value chains: flowers and cuttings GVCs in Uganda. *Capturing the Gains*, Working Paper 42 :4-19. Pobrano listopad 2015 z: <http://www.capturingthegains.org/pdf/ctg-wp-2014-42.pdf>.
- Goldfain, K. (2006). The African marketplace. *FloraCulture International*. Nov./December: 28. Pobrano październik 2007 z: www.floraculture.eu/.
- Gołos, J. (2009). Kwiaty – uczucia, dyplomacja, biznes. (w:) Niech żyją kwiaty w wazonie. Red. Łukaszewska A., Wydawca DRUKROL, Kraków: 15-21.
- Gray, D. (2003). Floriculture in East Africa. *FloraCulture International*, November: 21-27. Pobrano sierpień 2005 z: www.floraculture.eu/.
- Gray, D. (2008). Kenya marches on... *FloraCulture International*, May: 36-37. Pobrano marzec 2009 z: www.floraculture.eu/.
- Green, D. (2010). Ethiopian flower export's 97% value reaches Ethiopia. Pobrano czerwiec 2012 z: www.ethiopianreview.com/content/29573_

- Hall, Ch.R., Hodges, A.W. (2011). Economic, environment and well-being benefits of Lifestyle Horticulture. *Chronica Horticulturae* vol.51 no.4, 5-8. Pobrano grudzień 2013 z: <http://www.ishs.org/chronicahorticulturae>.
- Hamrick, D. (2003). Colombia. Coping with the loss of preferential status. *FloraCulture International*, November: 14-15. Pobrano marzec 2005 z: www.floraculture.eu/
- Haydu, J.J., Hall, Ch.R., Hodges, A.W. (2008). Lifestyle Horticulture...document to be heard! *FloraCulture International*, December:34-37. Pobrano grudzień 2013 z: www.floraculture.eu/.
- Hetman, J., Jabłońska, L. (1997). Kierunki rozwoju produkcji roślin ozdobnych w Polsce na progu XXI wieku. *Mat. I Międzynarodowego Seminarium Ogrodniczego „Strategia rozwoju polskiego ogrodnictwa do 2010 roku”*, AR Lublin, grudzień 1997; 45-59.
- Hornberger, K., Ndiritu, N., Ponce-Brito, L., Tashu, M., Watt, T. (2007). Kenya's Cut-Flower Cluster. Pobrano lipiec 2012 z: www.isc.hbs.edu/pdf/Student_Projects/Kenya.
- In Kenya, flowers for Europe reap hunger and destruction. (2011). Pobrano listopad 2012 z: <http://climateandcapitalism.com/2011/10/23/in>.
- Investment Opportunity Profile for Cut Flowers Production In Ethiopia. (2008). *Ethiopian Investment Agency*. Pobrano kwiecień 2011 z: www.ethemb.se/...investment.../.
- Jabłońska, L. (2007). Ekonomiczne aspekty rozwoju sektora kwiaciarskiego w Polsce. Wyd. SGGW, Warszawa.
- Jabłońska, L. (2013). Zmiany na rynku róż ciętych w Unii Europejskiej. *Zeszyty Naukowe SGGW - Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* 103: 99-111.
- Jabłońska, L., Olewnicki, D. (2014). Rozwój i znaczenie sektora ogrodniczego w Polsce w ostatnim półwieczu. *Roczniki Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich* t.101 z.3: 25-35.
- Jiang, W., Qu, D., Mu, D., Wang, L. (2003). Protected Cultivation of Horticultural Crops in China. *Horticultural Review* vol. 30:143-145. Pobrano listopad 2010 z: <https://books.google.pl>
- Kotler, Ph., Armstrong, G., Saunders, J., Wong, V. (2002). Marketing. Podręcznik europejski. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa: 40-41, 262-290.
- Kubiak, K., Marynowski, R. (1997). Produkcja, koszty i opłacalność roślin ozdobnych w Polsce. COBRO, Warszawa.
- Msoyoya, T.J., Maerere, A.P. (2006). The Flower Industry in Tanzania: Production Performance and Costs. *Journal of Agronomy* n. 5: 478-481. Pobrano czerwiec 2011 z: <http://scialert.net/fulltext/>.
- Nowak, J. (2005). Wpływ roślin ozdobnych na zdrowie człowieka. *Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych* 504, 33-42.
- Perry, B. D. (2011). The structure and dynamics of cut flower export markets from Kenya and Ethiopia, with particular reference to trade with Norway. Norwegian Institute of International Affairs. Pobrano grudzień 2012 z: https://www.researchgate.net/profile/Brian_Perry/publication/261431626
- Petitjean, M.F. (2002). Booming floriculture in Africa. *FloraCulture International*, June: 16-21. Pobrano październik 2003 z: www.floraculture.eu/
- Pizano, M. (2005). Holding the line in Latin America. *FloraCulture International*, April: 18-23. Pobrano marzec 2005 z: www.floraculture.eu/.
- Pizano, M. (2006). Meksyk. Flower Sector Valued at US \$400Million. *FloraCulture International*, Nov./December: 20-21. Pobrano sierpień 2005 z: www.floraculture.eu/
- Pizano, M. (2006a). Keeping up with the time. *FloraCulture International*, Nov./December: 32-33. Pobrano sierpień 2005 z: www.floraculture.eu/
- Sochacki, D. (2009). Rośliny ozdobne w Chinach. *Owoce, Warzywa, Kwiaty* 1: 48-49.
- Stigsdotter, U.A. (2005). A garden at your workplace may reduce stress. *Design & Health*. In International Academy for Design and Health, 147-157. Pobrano grudzień 2013 z: <http://www.bordbia.ie/aboutgardening/GardeningArticles/>
- Stigsdotter, U.A., Grahm, P. (2004). A Garden at Your Doorstep May Reduce Stress – Private Gardens as Restorative Environments in the City. *Open space & People space. An International Conference on inclusive environments*. Pobrano czerwiec 2010 z: <http://www.openspace.eca.ac.uk/>
- Sudhagar, S., Phil, M. (2013). Production and Marketing of Cut flower (Rose and Gerbera) in Hosur Taluk. *International Journal of Business and Management Invention* vol. 2/5: 15-25. Pobrano marzec 2014.
- Ulrich, R.S. (2012). Health Benefits of Gardens in Hospitals. Paper for conference “Plants for People”. International Exhibition Floriade 2002. Pobrano grudzień 2013 z: <http://www.greenplantsforgreenbuildings.org/>.
- Van den Houdt, F. (2015). Rosy forecast for Kenya's flower industry. *FloraCulture International*, Maj: 22-23, 26-27. Pobrano wrzesień 2015 z: www.floraculture.eu/.
- Wijnands, J. (2005). Sustainable International Networks in the Flower Industry. Bridging Empirical Findings and Theoretical Approache. ISHS. Pobrano maj 2010 z: <http://www.actahort.org/chronica/>.